

Rijksstraatweg 554, garage met chauffeurswoning en hek

| | |
|--|--|
| Adres | Rijksstraatweg 554 |
| Postcode | 2243 CJ |
| Kadastraal nummer | F 10307 |
| Naam | Nvt |
| Beschermd gezicht | Ja |
| Aantal onderdelen behorend tot het beschermde monument | 2 |
| Benoeming onderdelen complex | (Voormalige) garage met chauffeurswoning en hek 'Hoog Wolde' |
| Oorspronkelijke functie | Wonen/garage; erfafscheiding |
| Datering/Bouwjaar | 1905 |



Omvang bescherming

De bescherming betreft de GARAGE annex CHAUFFEURSWONING en het HEK.

Inleiding

De garage met chauffeurswoning werd in 1905 ontworpen in Chaletstijl door het architectenbureau Hoek & Wouters, tegelijkertijd met een groot (niet meer bestaand) landhuis, dat volgens de bouwtekening Liberty Hall moest gaan heten. Opdrachtgever was H.A. van Nievelt, welgesteld en cargadoor van beroep. Hij vormde vanaf 1905 samen met A.J.M. Goudriaan de firma Van Nievelt, Goudriaan & Co voor expeditie en cargadoorswerkzaamheden. Het bedrijf was gevestigd in Rotterdam; Van Nievelt woonde evenwel aan de Rijksstraatweg in Wassenaar, waar hij behalve zijn huis ook – niet verwonderlijk maar wel heel vroeg – een garage met chauffeurswoning had. Van Nievelts komst vanuit Rotterdam naar Wassenaar was niet ongebruikelijk. Zijn verhuizing paste in een trend na de eeuwwisseling waarbij in de regel gefortuneerde Rotterdammers, op zoek naar een schone en meer natuurlijke woonomgeving, de sterk groeiende havenstad verlieten en zich in Wassenaar vestigden. De meesten waren afkomstig uit de haven- en bankwereld, zoals bijvoorbeeld P. J. van Ommeren, directeur van Marx en Co. Bank te Rotterdam en zijn broer cargadoor Ph. J. van Ommeren of W.C. Mees van de Rotterdamse Scheepshypotheekbank. De introductie van de elektrische tram van Rotterdam naar Den Haag in 1908 en vervolgens van Den

Haag naar Leiden in 1923 gaven met name voor de middenklasse een extra impuls aan deze ontwikkeling.

Het pand aan de Rijksstraatweg bestond uit een garage met onderhoudsput op de begane grond met een bovenwoning, die bereikbaar was via een uitgebouwd trappenhuis. De bouw van garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20^{ste} eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobieltgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 behoort tot de vroegste voorbeelden (of zelfs het vroegste) van drive-in-garages in Wassenaar.

Al in 1915 volgde een eenvoudige uitbreiding van de garage aan de achterzijde naar ontwerp van de architect G. J. van der Mark. De uitbreiding bestond uit een bouwlaag met plat dak. Bovendien werd de uitbouw met trappenhuis verder naar voor en naar achteren uitgebouwd en werd daarin de hoofdentree van de woning gesitueerd. Van der Mark volgde hierbij de bestaande stijl van het pand. Wassenaarder Van der Mark (1866-1943) hield zich als bouwkundige en aannemer vooral bezig met agrarische bouw. Hij werkte veel voor opdrachtgevers zoals baron Van Heeckeren van Wassenaar en Baron Schimmelpenninck van der Oye. Behalve verbouwingen ten behoeve van de agrarische functie, verbouwde hij ook boerderijen tot woonhuis, zoals de boerderij Vinkenlust aan de Prins Frederiklaan. Hij was geen vernieuwer en ontwierp doorgaans in traditionele - of neostijl, zoals huize Ivecke in 1913 in Lodewijk XVI-stijl. Naast zijn bouwkundige werk was hij commandant van de Wassenaarse brandweer.

In 1973 volgde een verbouwing waarbij de garage verbouwd werd tot woonhuis. Hiervoor werd de onderhoudsput gedempt en de begane grond ingedeeld met keuken en woonkamer. Ook vonden er enkele gevelwijzigingen plaats waarbij de inrijdeuren van de garage aan de voorzijde vervangen werd door een (glas)pui. Het dak is gedekt met bitumen singels. Daarnaast zijn er ramen vernieuwd en schoorstenen ingekort.

Over de architect

Johannes Thomas Wouters (1866-1932) en Zacharias Hoek (1863-1943) vormden samen het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zoon van een viskoopman was, maar al op 13 jarige leeftijd in de bouw ging werken. Omdat zijn talent voor ontwerpen werd onderkend, kreeg hij de mogelijkheid om aan de Haagse academie te studeren. Na zijn studie werkte hij eerst bij een timmerman-architect en later bij het gerenommeerde bureau van J.J. van Nieukerken. Vanaf 1893 had hij aspiraties om voor zichzelf te beginnen. Dit werd pas een succes toen hij zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Holding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell).

Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de geleerden van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Waar het eerder al moeilijk bleek om de ontwerpen toe te schrijven aan Wouters of aan Hoek, is het in de periode van 1909 tot de opheffing van het bureau in 1915 ook moeilijk toeschrijvingen te doen. Bovendien bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van

Brandes' hand kunnen zijn. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Bouwkundige A.Th. van Paassen was de bouwkundig tekenaar en C.M. Kranenburg had de dagelijkse leiding over de bouwplaatsen. Daarom worden de werken van het bureau vanaf 1909 tot ca. 1918 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar het bijgebouw van de boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd.

Na 1918 werkte Wouters weer zelfstandig en ontwierp bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning annex garage en paardenstal Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).

Over Hoogwolde

De 18^{de}-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige 'kasteel' Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905 een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats.

Stedenbouwkundige aspecten

De voormalige garage annex chauffeurswoning staat aan de Rijksstraatweg. Door zijn ligging direct aan de smalle parallelweg is het pand als een van de weinige panden langs de rijk begroeide weg goed zichtbaar. Links van de woning staan de restanten van het hek van Hoogwolde met inbegrip van een dubbel draaihek.

Architectonische beschrijving¹

Het pand is vanuit een rechthoekige plattegrond in gepleisterd en witgeschilderd baksteen opgetrokken in twee bouwlagen met een samengesteld dak. Het dak is een samenstel van zadeldaken en een afgeplat schilddak. Aan de achterzijde bevindt zich een uitbouw met plat dak. De entree ligt terug op de noordoosthoek. Aan de zuid- en noordzijde is er een boven de dakvoet uitgebouwde puntgevel met eigen steekkap. De kap is uitgevoerd met een overstek dat door rijk uitgewerkte, houten gootklossen gedragen wordt. De puntgevels zijn afgewerkt met houten windveren. Het pleisterwerk is verlevendigd met zwart geschilderd en geprofileerd houten vakwerk en rood geschilderde siermotieven. Het vakwerk is aan de voorzijde ter plaatse van de inpandige hoofdentree doorgezet.

Hek

IJzeren spijlenhek op gemetselde plint met dubbel draaihek met versieringen in driepasmotief, Franse lelies en de tekst Hoog en Wolde. De ijzeren pijlers van het draaihek rusten op een natuurstenen dekplaat.

Voor het huis bevindt zich een laag, ijzeren spijlenhek met dubbel draaihek.

Waardstelling

De garage met chauffeurswoning en hek zijn vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Hoog Wolde in het bijzonder;
- vanwege de plaats die de woning annex garage inneemt in het oeuvre van architectenbureau Hoek & Wouters als een vroeg voorbeeld van hun werk in Wassenaar;
- vanwege de Chaletstijl die in Wassenaar relatief zeldzaam is;
- als een zeer vroeg voorbeeld van een garage met chauffeurswoning en derhalve als voorbeeld van en als uitdrukking van de automobiël-cultuur in Wassenaar;
- vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijds en typerend materiaalgebruik en detaillering van het exterieur;
- vanwege materiaalgebruik en detaillering van het hek en de herinnering van het hek aan het niet meer aanwezige hoofdhuis en het buiten Hoogwolde;
- vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg';
- vanwege de beeldbepalende ligging aan de Rijksweg.

Bijlagen

Foto's situatie 2012 vanaf openbare weg; afbeelding Google Earth; kadastrale kaart.

Literatuur/bronnen

Gemeentearchief/bouwdossiers; bezoek ter plaatse 9 augustus 2012 (geen toestemming voor fotografie); www.bonas.nl;

Lit, R. van, 'Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Wassenaar', Boekhuys Wassenaar, 1989;

Lit, R. van, et.al, 'Jong Monumentaal Wassenaar', 2003;

'Moderne bouwkunst in Wassenaar 1900-1965', 2007, uitgave Comité Open Monumentendag Wassenaar;

Scheffer, C., 'Jongere bouwkunst en stedenbouw, Wassenaar', provincie Zuid-Holland, 1993.

¹ Deze beschrijving is geen uitputtende beschrijving maar een beknopte schets van de belangrijkste aspecten ten aanzien van hoofdvorm, materialen en detaillering.

Disclaimer

Deze redengevende omschrijving is door een onafhankelijke adviseur in architectuurhistorie, mevr. drs. M.J.C. Laméris van TasT, projecten voor tastbaar erfgoed, opgesteld. Aan deze omschrijving kunnen geen rechten worden ontleend. Het al dan niet opvolgen van de adviezen/toepassen van de omschrijving en op welke wijze valt geheel onder verantwoordelijkheid van de opdrachtgever c.q. degene die de adviezen opvolgt/de omschrijving gebruikt. Eventuele directe of indirecte gevolgen zijn op geen enkele wijze toerekenbaar aan de adviseur en/of TasT.